

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор із науково-педагогічної роботи

Сергій СЛОБОДЯН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Program of the Discipline

Навчально-волонтерська практика
EDUCATIONAL AND VOLUNTEER PRACTICE

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

тип дисципліни нормативна

мова викладання українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Навчально-волонтерська практика» є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузі знань А Освіта, спеціальності А6 Спеціальна освіта, освітньої програми Логопедія. Спеціальна психологія.

« 4 » березня 2025 р. 25 с.

Розробник: Супрун Микола Олексійович, доктор педагогічних наук, професор, Шапочка Катерина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Кисличенко Вікторія Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Білюк Олена Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Серeda Ірина Валеріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Бажмін Володимир Борисович, кандидат педагогічних наук, ст.викладач, Стельмах Ніна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Гарант освітньої програми «Логопедія, спеціальність А6 Освітньої програми Логопедія» Кисличенко В.А. к.п.н., доц. ЛМ

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Навчально-волонтерська практика» розглянуто на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Протокол № 4 від « 5 » березня 2025 р.

В.о. завідувачки кафедри

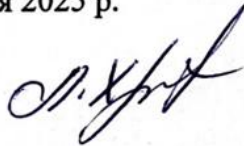

Катерина ШАПОЧКА

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Навчально-волонтерська практика» розглянуто Науково-методичною комісією Навчально-наукового педагогічного інституту імені В.О. Сухомлинського

Протокол № 3 від « 6 » березня 2025 р.

Голова

Людмила ХРЯЩЕВСЬКА

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Навчально-волонтерська практика» погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу

Андрій ЛАБАРТКАВА

Робочу програму навчальної дисципліни «Навчально-волонтерська практика» затверджено Навчально-методичною радою НУК

Протокол №3 від « 26 » березня 2025 р.

Голова НМР НУК

Сергій СЛОБОДЯН

© НУК, 2025

© Супрун М.О. , 2025

© Шапочка К.А. , 2025

© Кисличенко В.А. , 2025

© Серeda І.В. , 2025

© Білюк О.Г. , 2025

© Бажмін В.Б. , 2025

© Стельмах Н.В. , 2025

Анотація

Навчально-волонтерська практика студентів освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А6 – Спеціальна освіта, галузі знань А – Освіта є невід’ємною складовою підготовки майбутніх фахівців, основним завданням якої є практична професійна підготовка студентів.

Практика проводиться на базах закладів освіти, реабілітаційних центрів, інклюзивно-ресурсних центрів та громадських організацій, діяльність яких пов’язана з навчанням, вихованням та соціальною підтримкою дітей з особливими освітніми потребами.

Навчально-волонтерська практика, більше ніж інші форми навчального процесу, потребує конкретизації засвоєного матеріалу, активного використання методичних і нормативних документів, а також застосування теоретичних знань у реальних умовах педагогічної та соціально-освітньої роботи. Вона сприяє формуванню відповідальності студентів, розвитку комунікативних навичок, професійної етики, соціальної активності та мовленнєвої культури.

Відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта» навчально-волонтерська практика передбачена для студентів другого курсу (четвертий семестр).

Ключові слова: практична підготовка, база практики, спеціальна освіта, волонтерська діяльність, звіт з практики.

Abstract

Educational and Volunteer Practice for Students of the Educational and Professional Program “Special Education” for the preparation of specialists at the first (bachelor’s) level of higher education, specialty A6 – Special Education, field of knowledge A – Education, is an integral part of the professional training of future specialists. The main objective of this practice is to provide students with practical professional preparation.

The practice takes place at educational institutions, rehabilitation centers, inclusive resource centers, and public organizations involved in the education, upbringing, and social support of children with special educational needs.

Educational and volunteer practice, more than other forms of the educational process, requires the specification of previously acquired knowledge, active use of methodological and regulatory documents, and the practical application of theoretical principles in real pedagogical and socio-educational contexts. It contributes to the development of students’ responsibility, communication skills, professional ethics, social activity, and speech culture.

According to the curriculum of the “Special Education” educational and professional program, educational and volunteer practice is provided for second-year students (fourth semester).

Key words: practical training, practice base, special education, volunteer activity, practice report.

ЗМІСТ

1. Опис практики.....	5
2. Мета навчально-волонтерської практики	6
3. Передумови для проведення практики	6
4. Очікувані результати навчання.....	6
5. Програма навчально-волонтерської практики.....	7
6. Методи навчання. Засоби діагностики результатів навчання та методів їхнього демонстрування	9
7. Форми поточного та підсумкового контролю	10
8. Критерії оцінювання результатів практики.....	11
9. Засоби навчання.....	16
10. Рекомендовані джерела інформації.....	17

1. Опис практики

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика практики	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	А Освіта	<i>Навчально-волонтерська</i>	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 180	А6 Спеціальна освіта ОП (Логопедія. Спеціальна психологія)	Семестр	
		4-й	4-й
		Лекцій	
		-	-
		Практичні, семінарські	
		-	-
		Лабораторні	
	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		180 год.	180 год.
		Вид контролю: залік	

2. Мета навчально-волонтерської практики

Метою навчально-волонтерської практики є набуття студентами сучасних методів, форм організації та інструментів роботи в обраній професійній сфері, розвиток умінь та навичок, отриманих під час навчання, для здатності самостійно приймати рішення під час виконання конкретних завдань у реальних умовах, а також формування потреби постійно оновлювати свої знання та застосовувати їх на практиці.

3. Передумови для проведення практики

Передумовами для проведення практики є обов'язкові компоненти освітньо-професійної програми за попередні роки навчання.

4. Очікувані результати навчання

В результаті проведення практики очікується формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

ПРН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дітей з ООП у контексті професійних завдань.

ПРН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

ПРН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом

ПРН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

ПРН16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

ПРН17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

ПРН19. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

II. Фахові:

СК-10. Здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

5. Програма навчально-волонтерської практики

Під час практики студенти отримують нові знання, уміння і навички, в основному при виконанні конкретних практичних завдань. Навчально-волонтерська практика проводиться, як правило, в інклюзивно-ресурсних центрах, у центрах реабілітації, у закладах дошкільної освіти та закладах загальної середньої освіти, за профілем спеціальності. З базами практики відділ методичного забезпечення та моніторингу якості освіти завчасно укладає договори на проведення практик.

Розподіл студентів на практику проводиться керівником практики від кафедри або завідувачем кафедри згідно з кількістю місць вказаних у договорах, які укладені з базами практики або за листами з окремих закладів. Студенти можуть самостійно з дозволу кафедри підбирати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання.

Студенти при проходженні практики зобов'язані:

- до початку практики одержати від керівника практики відповідної кафедри індивідуальне завдання та консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- студенти, які проходять практику за індивідуальними угодами з закладами (центрами, організаціями, установами), необхідно після узгодження повернути один примірник угоди керівнику практики від кафедри, а другий примірник – в заклад (центр, організацію, установу);
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і санітарії;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно скласти залік з практики.

Студент регулярно веде щоденник практики, в якому фіксує дату проведення заходів, кількість присутніх на ньому дітей, мету, тему, зміст і аналіз заходу. На підсумковій конференції всі групи студентів звітують про виконану під час практики роботу, демонструють кращі зразки документації та самостійно виготовлені наочні посібники і роздатковий дидактичний матеріал.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються студентами з метою надбання під час практики умінь та навичок самостійного розв'язання теоретичних, наукових або

організаційних завдань.

Виконання одного або декількох індивідуальних завдань активізує діяльність студентів, розширює їх світогляд, підвищує ініціативу і робить проходження практики більш конкретним і цілеспрямованим.

Зміст індивідуальних завдань формується до початку практики, але може бути уточнений під час проходження практики керівниками від навчального закладу і бази практики. Теми завдань формуються керівником практики від кафедри в залежності від профілю закладу (центру, установи) і змісту роботи, яку будуть виконувати студенти.

Після завершення практики студент подає методисту документацію:

1. Щоденник спостережень;
2. Аналіз відвіданих занять з усіх розділів програми закладу;
3. Конспект виховного заходу;
4. Звіт про волонтерську практику;
5. Виготовлений наочний посібник;
6. Відгук-характеристику.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Матеріали, отримані студентом під час виконання індивідуального завдання, можуть в подальшому бути використані для виконання курсових робіт чи дипломної роботи (проекту), для підготовки доповіді, тез, статті або для інших цілей по узгодженню з кафедрою та базою практики.

6. Методи навчання. Засоби діагностики результатів навчання та методів їхнього демонстрування

Основними методами навчання під час виробничої практики є:

- пояснення, демонстрування;
- вправа;
- спостереження;

- робота з літературою;
- бесіда;
- інструктаж.

При зарахуванні неперервної практики керівник-методист враховує:

- повноту виконання, передбаченого програмою практики, обсягу завдань;
- дисциплінованість студента, його ставлення до роботи;
- уміння застосовувати на практиці теоретичні знання;
- уміння провести виховні заходи;
- ступінь самостійності у підготовці всіх видів виховної роботи з дітьми, майстерність її проведення;
- якість оформлення звітної документації та своєчасність її подачі груповому керівнику-методисту.

7. Форми поточного та підсумкового контролю

В навчальному закладі й на базі практики прийнято систему поточного та підсумкового контролю виконання окремих розділів (завдань) і всієї програми практики. На базах практик існує установлений режим праці, можливий контроль часу початку та закінчення роботи (табелювання), правила ведення поточних записів і складання підсумкового звіту з практики.

Результати поточного та підсумкового контролю виконання окремих розділів і всієї програми практики фіксуються у відповідному звіті та щоденнику з практики, які подаються на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Щоденник з практики повинний мати наступну структуру:

1. Титульний аркуш;
2. Відомості про базу практики (господарство, підприємство, організацію, установу, заклад);
3. Дидактичний матеріал;
4. Індивідуальне завдання студента;

5. Побажання студента за підсумками практики;

6. Відгук про проходження практики студентом.

Усі розділи заповнюються безпосередньо студентом, за винятком відгуку. Щоденник може бути оформлений на аркушах стандартного формату А4.

В звітах повинно бути коротко і конкретно описана робота, особисто виконана студентом. В звітах не повинно бути дослівного переписування матеріалів бази практики (історії бази, технічних описів тощо), а також цитування літературних джерел. Складений студентом звіт повинен мати наскрізну нумерацію сторінок. Для узагальнення матеріалів, зібраних під час практики і підготовки звіту, студентам в кінці практики відводиться 2-3 дні.

У випадку, коли студент проходить практику за угодою з закладом (центром, установою, організацією), зміст практики може складатись індивідуально з урахуванням угоди на цільову підготовку. Звіт перевіряється і затверджується керівниками практик від бази і навчального закладу. Після проходження навчально-волонтерської практики студенту необхідно захистити звіт з практики. Звіт з практики збирається та зберігається на кафедрі.

8. Критерії оцінювання результатів практики

Оцінювання якості виконуваних робіт ведеться керівником практики від бази практики, про що робиться відповідний запис у щоденнику практиканта. Оцінка якості виконання звіту ведеться керівником практики від навчального закладу з урахуванням повноти відповідей на поставлені питання згідно завдання і дотримання вимог існуючих стандартів щодо оформлення текстових документів у останні дні її проходження або протягом перших десяти днів семестру, який починається після практики.

Залік з навчально-волонтерської практики встановлюється за підсумком балів по нижченаведених етапах практичної, теоретичної та звітної частин.

Структура заліку з практики

Етап прак- тики	Види робіт	Форма звітності	Кількість балів
1	Інструктаж з порядку проходження практики та з охорони праці і безпеки життєдіяльності. Отримання звітної та методичної документації. Прибуття на базу практики, зустріч із керівництвом, ознайомлення із історією, структурою, роботою, організацією питань охорони праці. Підготовка та оформлення звіту із проходження практики. Робота із літературою, пошук матеріалів до звіту та індивідуального завдання.	Щоденник з практики	0-20
2	Виконання завдань під час практики.	Щоденник з практики. Відгук керівника практики від бази практики	0-30
3	Підведення підсумків проходження практики. Підготовка та пошук матеріалів для формування звіту із проходження практики. Оформлення щоденнику та звіту. Надання звітної документації на рецензування керівнику практики від навчального закладу.	Щоденник з практики. Звіт із проходження практики	0-10

4	Захист звіту з практики	Щоденник з практики. Звіт із проходження практики, залікова відомість	0-40
Всього балів			100

Етап 1.

8-10 балів – студент вчасно прибув на базу практики, пройшов інструктаж з охорони праці, отримав звітну та методичну документацію, отримав індивідуальне завдання на практику; виконав пошук матеріалів до звіту.

5-7 балів – студент не вчасно прибув на базу практики, але пройшов інструктаж з охорони праці, отримав звітну та методичну документацію, отримав індивідуальне завдання на практику; виконав пошук матеріалів до звіту.

3-5 балів – студент не вчасно прибув на базу практики, але пройшов інструктаж з охорони праці, не отримав звітну та методичну документацію, отримав індивідуальне завдання на практику; виконав пошук матеріалів до звіту.

0-2 балів – студент не вчасно прибув на базу практики, але пройшов інструктаж з охорони праці, не отримав звітну та методичну документацію, не вчасно отримав індивідуальне завдання на практику та не виконав пошук матеріалів до звіту.

Етап 2.

25-30 балів – повне виконання вимог керівника практики; відсутність запізнень і пропусків, порушень техніки безпеки та трудової дисципліни; студент продемонстрував високий рівень виконання програми практики.

20-24 балів – виконання вимог керівника практики в міру можливості; відсутність запізнень і пропусків, порушень техніки безпеки та трудової

дисципліни; студент продемонстрував високий рівень виконання програми практики.

11-19 балів – виконання вимог керівника від бази практики в міру можливості, часті запізнення (1-3 рази) і пропуски занять (1-2 рази) за час проходження практики без поважної причини. Студент пройшов інструктаж з охорони праці, не отримав звітну та методичну документацію, отримав індивідуальне завдання на практику; виконав пошук матеріалів до звіту.

0-10 балів – ігнорування вимог керівника практики, часті запізнення (4 і більше разів) і пропуски занять (4 і більше разів) за час проходження практики без поважної причини, не виконання програми практики, її цілей і завдань, грубі порушення якості та строків надання звітних документів.

Етап 3.

8-10 балів – студент вчасно оформив щоденник, звіт та індивідуальне завдання; надав звітну документацію керівнику практики від навчального закладу.

5-7 балів – студент вчасно оформив щоденник, звіт та індивідуальне завдання; надав звітну документацію керівнику практики від навчального закладу, але припустив незначні недоліки в оформленні.

3- 5 балів – студент не вчасно оформив щоденник, звіт та індивідуальне завдання; надав звітну документацію на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

0-2 балів – студент не вчасно оформив щоденник, звіт та індивідуальне завдання; не надав звітну документацію на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Етап 4.

45–50 балів – студент логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті знання практичного матеріалу; щоденник практики та звітні документи представлено вчасно; усі питання в звіті розкрито повністю;

індивідуальні завдання виконано на високому рівні; звіт захищено без зауважень; характеристика від керівника практики відмінна, студент демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

40–44 балів – студент аргументовано викладає матеріал, має практичні навички; щоденник практики та звітні документи представлено вчасно; виконано всі завдання, але мають місце незначні помилки і зауваження; індивідуальні завдання виконано; звіт захищено добре, характеристика практиканта від керівника практики позитивна.

35–39 балів – студент щоденник практики та звітні документи представив невчасно; у звіті розкрито більшість питань, індивідуальні завдання виконано, але з окремими помилками і недоліками, звіт оформлено і захищено на недостатньо високому рівні, характеристика практиканта від керівника практики позитивна, але містить зауваження.

30–34 балів – студент щоденник практики та звітні документи представив невчасно; відповідаючи на питання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, більшість завдань у звіті не розкрито, виконання індивідуального завдання носить формальний характер, щоденник практики та звітні документи оформлені недбало; при захисті звіту студент не впевнений у відповідях, не має твердих знань; характеристика практиканта від керівника практики в цілому задовільна.

25–29 балів – студент непереконливо відповідає на питання; щоденник практики та звітні документи представлено невчасно; додаткові питання викликають невпевненість; усі завдання виконано формально; щоденник практики та звітні документи оформлені недбало; студент при захисті звіту не впевнений у відповідях, не має твердих знань, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх з майбутньою діяльністю; характеристика практиканта від керівника практики задовільна.

1–24 балів – студент не представив щоденник практики та звітні документи або представив їх невчасно, не відповідає на питання щодо бази практики, майже

не орієнтується в звіті, практичні навички не сформовані; характеристика практиканта від керівника практики незадовільна.

Залік з практики виставляється згідно до загальної шкали оцінювання:

Сума балів за всі види навчальної дисципліни	Оцінка	Оцінка (для заліку)
90-100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисциплін

Студенту, який не виконав програму практики без поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно при виконанні умов, визначених вищим навчальним закладом. Студент, який в останнє отримає негативну оцінку з практики, відряджується з закладу вищої освіти.

9. Засоби навчання

Для досягнення мети практики та набуття бажаних результатів передбачено застосування наступних засобів навчання:

- спостереження за діяльністю фахівців-практиків;
- участь у волонтерських заходах, спрямованих на підтримку дітей з особливими освітніми потребами;

- аналіз проведення індивідуальних і групових занять фахівцями з бази практики з розвитку мовлення, психічних функцій та діяльності дітей;
- виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, спрямованих на узагальнення досвіду та формування практичних умінь;
- ведення щоденника практики та складання звіту, у якому відображаються результати виконаної роботи, набуті вміння та навички;
- використання мультимедійних, дидактичних, логопедичних і психологічних матеріалів для забезпечення навчально-виховного процесу;
- проведення рефлексивного аналізу власної діяльності з метою самовдосконалення професійної компетентності.

У процесі проходження навчально-волонтерської практики студенти поглиблюють знання з теорії, опановують основи професійного спілкування та формують готовність до подальшої педагогічної й психолого-корекційної діяльності у сфері спеціальної освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Логвиненко Тетяна, Юрій Берчук. "Волонтерська діяльність: вітчизняний та міжнародний досвід." *Теорія і практика роботи фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти в умовах суспільних викликів: збірник* (2023): с 73.

2. Макеева, О. "Волонтерська практика майбутніх соціальних працівників як педагогічна умова формування професійної культури." *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка* 2 (2017): 49-51.

3. Мартинчук О. В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі: дис.... д-ра пед. наук: 13.00. 03 //Інститут спеціальної педагогіки і психології іме-НАПРЯМ ТРЕТІЙ ні МД Ярмаченка Національної академії

педагогічних наук України, Київ. 2019. С. 138. Пилипенко, Я. Р. "Підходи та практика організації волонтерської діяльності: європейський досвід." (2023).

4. Супрун Дар'я. "Волонтерська практика студентів-психологів як складова формування їхньої професійної умілості." *Проблеми підготовки сучасного вчителя* 15 (2017): с 116-123.

5. Тарасенко Тетяна. "Волонтерська діяльність як пріоритет державної молодіжної політики в Україні." *Державне управління та місцеве самоврядування* 2 (2016): с 121-129.

6. Ташкінова Оксана, Ольга Роговська, Світлана Булгакова. "Волонтерська практика як напрям навчально-виховної роботи в закладах вищої освіти." *Університети і лідерство* 2019. с 97-104.

7. Фалинська Зоряна Зенонівна. "Волонтерська практика в системі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери." (2013).

Допоміжна література

1. Baidarova Olha. "Волонтерська діяльність в Україні в умовах пандемії COVID-19." *Social Work and Education* (2021).

2. Бартош Олена Павлівна, Федір Федорович Шандор. "Теорія і практика підготовки студентів до волонтерської роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки." *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. (2017): с 120-123.

3. Бодаєв А., "Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах сьогодення." (2021): с 77.

4. Бондаренко Н. П. "Методичні вказівки до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Практикум із загальної психології»." (2023).

5. Великжаніна Дар'я. "соціально-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами та їх родин в умовах воєнного часу." (2023): с 179-181.

6. Гасанова Інна. "Соціально-психологічні ресурси сім'ї щодо виховання дітей з особливими освітніми потребами." (2025).

7. Гориславська О. О., М. В. Папуча. "Проблема виховання батьками дітей з особливими освітніми потребами." (2024): с 76.
8. Горобчук Наталія Семенівна, Леся Іванівна Чопик. "Психологічні особливості розвитку мовлення дошкільників", 2024.
9. Грейліх О. О. "Психологічні особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку." (2019): с 91.
10. Гринців Мар'яна, Олена Думич. "Робота соціального педагога із сім'єю, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами." *Теорія і практика роботи фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти в умовах суспільних викликів: збірник* (2023): с 33.
11. Дейнека Оксана Владиславівна. "Психологічна допомога дітям з особливими освітніми потребами." (2020): с 54.
12. Деревенко Євгенія. "Актуальні питання системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами в сучасному вимірі." (2024).
13. Дрозд Л. В. "Організація корекційного навчально-виховного процесу з учнями із розумовою відсталістю в умовах інклюзивного навчання." *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами:* с 43. (2020).
14. Журавко Тетяна Валеріївна, Марина Анатоліївна Лемещук. "Специфіка роботи практичного психолога у закладі дошкільної освіти." (2020).
15. Заболотна Наталія Михайлівна, "Психодіагностична практика в дошкільних навчально виховних закладах." (2022).
16. Завадська Ірина. "Інклюзія в освітньому процесі як одна із форм соціалізації дитини з особливими освітніми потребами." (2024).
17. Зайцева Оксана Сергіївна. "Особливості здійснення педагогічної просвіти батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, в закладі загальної середньої освіти." С 31.
18. Закревська А. М., Л. П. Бутузова. "Психологічні особливості розвитку мовлення у дошкільників–логопатів." (2016): с 52-57.

19. Захарчук Зоя Олександрівна. "Культура мовлення: генезис мови та мовлення." *Професійний розвиток педагога* (2015): с 55-58.
20. Зимівець Наталія Володимирівна, Анастасія Юріївна Бовсуновська. "Загальний недорозвиток мовлення та його вплив на психічний розвиток дітей дошкільного віку." (2019): с 68.
21. Казачінер Олена Семенівна. "Проблеми сімей, які виховують дитину з особливими освітніми потребами." (2020): с 15.
22. Карсканова Світлана Вікторівна. "Психологія інклюзивної освіти." (2023).
23. Карсканова С. В., М. О. Супрун. "Методологія наукових досліджень в корекційній освіті: навчальний посібник." (2024).
24. Карсканова С. В., Я. В. Сачук. "Зміст та особливості дистанційного психологічного супроводу сімей, що виховують дитину з особливими освітніми потребами." (2023): с 156.
25. Карсканова, Світлана Вікторівна. "Спеціальна практична психологія." (2022).
26. Колупаєва А., Ярмаченко М., Ілляшенко Т., Ярська-Смирнова Є., Сабат Н. Особливості роботи з батьками, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. с 32.
27. Кондратенко Лариса Олександрівна. "Психологія первинної шкільної неуспішності." (2017).
28. Корнієнко В. В. "Психодіагностика та корекція." (2024).
29. Кролівець Ю. В. "Психологічні й психолінгвістичні особливості розповідного мовлення дітей дошкільного віку." (2018): с 180-196.
30. Кузьміна Катерина Олександрівна, Ірина Валеріївна Середа. "Вплив стресу на голос підлітків." 2023, Bordeaux, France. 454 p.
31. Купенко, Олена, and Богдана Ткаченко. "Практика залучення студентів до участі у волонтерських проектах громадських організацій." соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства (2020): с 385.

32. Лук'янченко К. "Роль сім'ї в процесі виховання та навчання дитини з особливими освітніми потребами." (2020).
33. Лупанов К. В., О. В. Сечейко. "Сучасні виклики в процесі підготовки практичних психологів." (2024): с 146.
34. Мардаревич Ірина Тарасівна. "Особливості адаптації та модифікації змісту навчального матеріалу для дітей з особливими освітніми потребами." (2021).
35. Мартиненко Ірина Володимирівна. "Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення". 2017.
36. Мартинчук Олена Валеріївна. "Зміст і структура професійних компетентностей майбутнього вчителя-логопеда." *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 24 (2015): с 77-83.
37. Масюк М. В. "Волонтерство як гуманітарна практика в умовах війни: педагогічний, соціальний і терапевтичний виміри." (2025).
38. Михальська Світлана Анатоліївна. "Психологія мовленнєвої поведінки дитини 5–7 років життя." Київ. (2020).
39. Мордик Мирослава, Анна Кульчицька. "Модель роботи практичного психолога в галузі освіти." (2021): с 45.
40. Нижник Тетяна Олексіївна. "Сенсорна інтеграція і інклюзивна освіта: сприяння когнітивному розвитку дітей з особливими потребами." (2023): с 305.
41. Остапко Людмила, Тетяна Годзь. "Художня праця як засіб соціального розвитку дітей з особливими освітніми потребами." (2024): с 248-253.
42. Панасенко Наталія, Вайнола Ренате. "Соціалізація дітей особливими освітніми потребами як результат взаємодії сім'ї та закладу освіти." (2023): с 81.
43. Поліщук Валерій Миколайович. "Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник." (2019).

44. Поліщук, В. "Роль волонтерської практики в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників." *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота* 29 (2013): с 153-157.
45. Пушкар Н. Й. "Зміст і форми роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю в сучасних умовах." (2024): с 45.
46. Радул Ірина Геннадіївна. "Дослідження егоцентризму дитячого мовлення в психології." (2019): с 52-57.
47. Рудна Світлана Миколаївна. "Психологічні особливості розвитку мовлення у дошкільнят." (2020).
48. Румянцев Сергій. "Психолого-педагогічний супровід як необхідна умова інтеграції дитини з особливими освітніми потребами у соціум." (2024): с 107.
49. Савінова Наталія Володимирівна, Світлана Вікторівна Карсканова. "Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія." (2022).
50. Середа Ірина Валеріївна, Світлана Вікторівна Карсканова, Ніна Василівна Стельмах. "Проективні методики у спеціальній психології." (2024).
51. Середа Ірина, Вікторія Кисличенко. "Компетентнісно зорієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти." (2022).
52. Стахова Лариса Львівна, Анна Валеріївна Малова. "Логопедична робота з дітьми дошкільного віку із затримкою психічного розвитку." (2018).
53. Тарасун Валентина Володимирівна. "Основи теорії і практики логодидактики." (2017).
54. Франчук Т. Й. "Проектні технології як засіб самореалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах змішаного навчання." (2021): с 122.
55. Чекан Оксана Іванівна. "Психологічні засади розвитку мовлення дітей дошкільного віку." (2024).
56. Чепка Олена Володимирівна. "Спеціальна педагогіка з історією логопедії." (2015).

57. Черніченко Людмила Анатоліївна. "Теорія і практика професійної підготовки логопедів до інноваційної діяльності в інклюзивній дошкільній освіті." (2021).

58. Чернякова О. І. "Розвиток мовлення дошкільників в умовах двомовності." (2015): с 137.

59. Чупахіна С. В., Т. В. Потапчук, А. В. Лякішева. "Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища." (2022): с 159-167.

60. Штих Ірина Ігорівна. "Неврологічні основи логопедії: опорний конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»." (2022).

Інформаційні ресурси

1. <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.15>
2. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21722>
3. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719179>